

Evaluering av SEPREPs utdanningsprogram vedrørende rus og psykisk lidelse. Rapport til Sosial- og helsedirektoratet.

Forord

Sosial- og helsedirektoratet (SHdir) gav våren 2006 Østnorsk kompetansesenter (ØKS) oppdrag om å foreta en kortfattet evaluering av SEPREPS undervisningsprogram **”Behandling, rehabilitering og oppfølging av mennesker med ruslidelser og psykiske lidelser”**.

Programmet er et modellforsøk og ble igangsatt våren 2004 i Telemark, Agder og Tøyen/Oslo og ble avsluttet i sommer. Studentene ble gitt mulighet for å ta eksamen i høst ved Høgskolen i Hedmark.

Psykologspesialist Amund Aakerholt har sammen med sosiolog Hanne Kilen Stuen, ØKS intervjuet studenter fra de tre programmene¹ og ledere knyttet til de aktuelle studentenes arbeidsplass. Med utgangspunkt i vedlagte intervjuguider ble det foretatt semistrukturerte intervju. Disse foregikk hovedsakelig i perioden 20.03 til 05.04.06

I denne rapporten presenterer vi først (s.2-3) og et sammendrag av rapporten med en punktvis sammenfatning av våre funn.

Fra side 4 gir vi en beskrivelse av SEPREP-programmet og så en beskrivelse av problemstilling og metode.

Fra side 8 presenterer vi en mer detaljert gjennomgang og drøfting av resultatene.

Fra side 12 følger våre kommentarer til og synspunkter på SEPREP-programmet. Rapportens konklusjoner presenteres på side 15.

Vi vil rette en stor takk til studenter, ledere og programkoordinatorer for at de stilte opp på kort varsel og satte av tid til oss.

1 . Når vi videre bruker programbetegnelsen i flertall mener vi de tre lokale utformingene av rus- og psykiatriprogrammet.

Rapportsammendrag

Oppdrag

Østnorsk kompetansesenter fikk i vår oppdrag fra SHdir om å foreta en begrenset evaluering av utdanningsprogrammene for rus og psykisk lidelse som SEPREP gjennomfører i Agder, Telemark og Tøyen. Programmene startet 2004, og avsluttes med valgfri eksamen i høst. Eksamen gir 60 studiepoeng. De tre programmene har samlet i overkant av 100 deltagere fra psykisk helsevern, rusfeltet og kommunen. Et DPS i hvert område har organisert programmet via koordinator og styringsgruppe.

Problemstilling og metode

SHdir ønsket en vurdering av hvilken betydning programmene har hatt for kompetanseheving og endret praksis innenfor de institusjonene som deltok. Vi har foretatt semistrukturerte intervju med 36 studenter og 23 ledere fra 17 ulike avdelinger og enheter i de tre områdene.

Resultater

- Alle studentene (36) var overveiende fornøyd med programmet. De hadde fått tilført ny kunnskap, følte seg tryggere i sin fagrolle og beskriver programmet som personlig nyttig.
- Studentene fra Telemark-programmet (12) hadde en del innvendinger mot måten veiledningen var gjennomført på.
- Studentene fra Tøyen-programmet (15) var misfornøyd med undervisningsopplegget inneværende år.
- Alle studentene (36) la vekt på at de hadde fått økt samhandlingskunnskap og økt forståelse av arbeidet samarbeidende etater gjorde.
- De aller fleste studentene etterlyste mer metodeundervisning, spesielt om samspillet rus og psykisk lidelse og om integrert behandling.
- Arbeidet i veilednings- og kollokviegrupper hadde for alle medført utvidede personlige kontakter med samarbeidende parter.
- 20 av 36 studenter ble forespurt eller oppfordret til å ta utdannelsen av leder, de øvrige på eget initiativ, men i samarbeid med ledelsen.
- Alle studentene var i hovedsak fornøyd med hvordan arbeidsgiver praktisk hadde lagt til rette for at en kunne følge undervisning og veiledningsgrupper.
- På 4 av 17 tiltak ble det forventet at studentene påtok seg nye oppgaver i form av undervisning, kartlegging og ansvar for ruspasienter. Dette ble bekreftet av ledere.
- Studenter fra 7 andre tiltak sa at de ønsket å gi undervisning og hadde dels tatt eget initiativ til dette. De drøftet også case på ulike møter

- Alle lederne (23) så behov for mer kompetanse om rus og psykisk lidelse innenfor sine enheter. Mest uttalt var behovet for mer ruskompetanse innen psykisk helsevern.
- Alle lederne ga en positiv vurdering av SEPREP-programmet og understreket at opplæringen hadde medført økt samhandlingskompetanse både hos studentene og mellom ulike tjenesteytere.
- Ingen tiltak hadde i vesentlig grad endret behandlingsprofil i den aktuelle perioden.
- Blant studentene var det ingen leger eller psykologer.

Konklusjoner

Både studenter og ledere er gjennomgående fornøyd med det programmet SEPREP har gjennomført. Studenter i psykisk helsevern har fått økt forståelse for rus og psykisk lidelse og opplever seg bedre i stand til å kartlegge og ta tak i rusproblemer. Studenter i rusfeltet og kommunene rapporterer om økt forståelse for psykisk lidelse. Både studenter og ledere etterlyser imidlertid undervisning i metoder for integrert behandling. Studentene har fått økt samhandlingskompetanse og lokalt sammensatte veiledningsgrupper har vært særlig viktig for denne prosessen. Utdanningen synes å ha hatt en positiv systemeffekt i form av bedre samhandling mellom ulike tjenesteytere. Få enheter (4) har satt videreformidling fra studentene i system eller gitt studentene nye oppgaver med utgangspunkt i utdanningen. Imidlertid har flere studenter tatt eget initiativ til undervisning og drøfting av case på møter. Ingen enheter har endret vesentlig på behandlingstilbudet som følge av opplæringen.

Lederne på så vel post /enhetsnivå som avdelingsnivå ønsker å prioritere økt kompetanse om rus og psykisk lidelse og ser behov for mer samarbeid mellom ulike tjenestenivå og etater. Vi etterlyser imidlertid konkrete planer for en slik satsning. Lederne mener at det vil være uheldig om HF-ene alene skulle ha ansvaret for opplæring innen rus og psykisk lidelse. Kommunene ville lide under dette og en ser fortsatt behov for undervisningsprogram av den typen SEPREP tilbyr. I drøftingsdelen har vi diskutert ulike måter en kan videreføre opplæring innen rus og psykisk lidelse.

Kort beskrivelse av SEPREP-programmet

SEPREP startet i 2003/2004 studiet "Behandling, rehabilitering og oppfølging av mennesker med ruslidelser og psykiske lidelser". Studieplanen ble utarbeidet i samarbeid med Høgskolen i Hedmark. Høgskolen har eksamensrett for de av studentene som ønsker å ta skriftlig hjemmeeksamen og programmet er godkjent med 60 studiepoeng. Den tverrfaglige videreutdanningen går over to år og omfatter 100 timer felles undervisning, 80 timer veiledning i gruppe, 40 timer til diskusjon av faglitteratur i gruppe og gjennomføring av to skriftlige gruppeoppgaver.

Programmet retter seg mot ansatte innen kommunal helse- og sosialtjeneste og ansatte innen spesialisthelsetjenesten som har behandlings- og oppfølgingsansvar for personer med ruslidelser og psykiske lidelser. Studentene skal ha relevant utdanning på høyskole- eller universitetsnivå, men programmet åpner også for studenter med realkompetanse. Det kreves yrkesaktivitet innenfor arbeidsområdet under utdanningsperioden.

SEPREP sitt tverrfaglige utdanningsprogram skal gjennomføres lokalt i samarbeid med aktuelle instanser og skal være organisatorisk forankret i spesialisthelsetjenesten. Antatt tidsbruk er halvannen dag pr. mnd. til forelesning, veiledning og litteraturstudie.

Målsettinger slik de er beskrevet i årsrapport

Overordnet

- Styrke kompetansen blant ansatte som i sitt daglige arbeid har behandlings-, rehabiliterings- og/eller oppfølgingsansvar i forhold til ruslidelser og psykiske lidelser.
- Fremme det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet innen og mellom forvaltningsnivåene.
- Sikre reel brukermedvirkning i utformingen av tjenestetilbudene.

I forhold til studentene:

- Økt kunnskap om ruslidelser og psykiske lidelser
- Økt kunnskap om forståelse, tilnærming og behandling
- Økt relasjonskompetanse, egenutvikling og selvrefleksjon
- Økt samarbeids- og samhandlingskompetanse
- Økt evne til å ivareta egen trivsel i arbeidet

Organisering

Utdanningsprogrammet ble organisatorisk knyttet til DPS Lister, Notodden og Tøyen med koordinator og styringsgruppe for hvert sted. Det er derfor utformet tre programmer bygd på den felles studieplanen og retningslinjene beskrevet ovenfor.

I styringsgruppene har DPS vært representert på avdelingsledernivå og kommunale tjenester på sosialsjefnivå eller tilsvarende. I tillegg har representanter for brukere, studenter og veiledere sittet i styringsgruppene, og selvfølgelig koordinator og representant for SEPREP.

Veiledningsgruppene har hatt to veiledere, en fra psykisk helsevern og en fra tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Dette er spesielt for disse tre programmene.

Veiledningsgruppene ble sammensatt slik at alle deltagende tjenestenivåer og etater var representert i hver gruppe.

Programmene har variert noe mht forelesere. Dette har vært koordinator sitt ansvar, i samråd med styringsgruppa.

SEPREP hadde samlet beregnet ca 100 deltagere på programmene. På grunn av stor pågang ble rammen noe utvidet og ved oppstart hadde de tre stedene noe over 40 deltagere hver, i alt 128 studenter. 10 har falt fra underveis.

Tverrfaglig spesialisert rusbehandling hadde langt færre deltagere (20) enn kommune (50) og psykisk helsevern (48).

Blant deltagerne var sykepleiere og sosionomer de største faggruppen. Ingen leger eller psykologer deltok i programmene.

Problemstilling og metode

I bestillingen fra Sosial- og helsedirektoratet om en evaluering av SEPREP-programmet lå et ønske om en vurdering av:

1. Hvilken betydning utdanningen har hatt i forhold til kompetanseheving av ansatte i psykisk helsevern, tverrfaglig spesialisert rusbehandling og kommunene.
2. Om deltagelse i programmet har ført til endringer i klinisk praksis. En var mest opptatt av eventuelle endringer i det praktisk kliniske arbeidet innen psykisk helsevern.

Slik problemstillingen var formulert vurderte vi det som nødvendig å intervjuer både studenter og ledere fra de 3 programmene.

Som nevnt innledningsvis ble det utformet to intervjuguider, en for studentene og en for lederne. Disse ble brukt som utgangspunkt for semistrukturerte intervjuer.

Når vi utformet intervjuguidene la vi vekt på spørsmål som kunne belyse programmets betydning for den enkelte students yrkesutøving, betydning for det enkelte tiltak, og betydning for samhandling mellom ulike tjenesteytere.

Vi har intervjuet 36 studenter, 15 fra Tøyen-, 12 fra Telemark- og 9 fra Agder. Dette utgjør ca en tredjedel av samtlige studenter som har deltatt i programmet og omfatter 17 tiltak eller institusjoner.

Studentene fordelte seg slik

Etat Program \	Kommune	DPS	Sykehus	Tverrfaglig rusbehandling	
Tøyen	5 sosialkontor botiltak oppøkende	6 langtidsenhet/ rehabpolikl.	4 sengeposter, akutt og langtids		15
Telemark	4 botiltak	6 døgn avd og poliklinikk, ambulant og akuttteam		2 institusjon	12
Agder	2 sos.kontor	1 poliklinikk	2 sengepost	4 institusjon	9
	11	13	6	6	36

De intervjuede studentene fra Tøyenprogrammet var knyttet til bydel 1 og 3 i Kommunen, Tøyen DPS, Vor Frue- og Lovisenberg sykehus.

Studentene i Telemarkprogrammet kom fra Seljord DPS, Skien kommune, DPS Skien, Sauherad Samtun og Borgestad.

Studentene fra Agderprogrammet kom fra Kristiansand kommune, Psykiatrisk avdeling, DPS Lovisenlund og Avdeling for rus og avhengighet.

Tøyen-programmet hadde totalt kun 2 deltagere fra tverrfaglig spesialisert rusbehandling og 4 fra Rusmildeletaten/Kirkens Bymisjon.

Henvendelsen til studentene og postledere gikk via koordinatorene eller ledere på DPS- eller andre enhetsnivå. Vi tok også kontakt på HF-nivå, men ble da henvist DPS-ledere eller tilsvarende.

I alt har vi intervjuet 23 ledere, disse fordelte seg slik

\Etat Program	Kommune	DPS	Sykehus	Tverrfaglig Rusbehandling	
Tøyen	4 enhetsledere	1 enhetsleder	4 postledere og avd.ledelse		9

Telemark	2	5		2	9
	sosialledere	postledere, avd.overleger		inst.leder og psykolog	
Agder	1	1	2	1	5
	enhetsleder	avd.overlege	postleder og avd.ledelse	avd.ledelse	
	7	7	6	3	23

Flere av lederne, spesielt i Telemark-programmet, har sittet i styringsgruppen for dette programmet. Lederne representerer i all hovedsak de samme institusjonene og tiltakene som studentene.

I alt er det gjennomført 19 studentintervju og 17 lederintervju, 10 av studentintervjuene foregikk i gruppe, resten enkeltvis og 2 via telefon. Av de 17 lederintervjuene foregikk 4 i gruppe, resten enkeltvis og 4 via telefon.

I utvelgelsen av intervjuobjekter ønsket vi i størst mulig grad å snakke med flere studenter fra samme enhet/arbeidsplass og å intervju nærmeste overordnet og eventuelt fagansvarlig for enheten. Vi har lyktes best når det gjelder DPS og sengeposter, noe mindre når det gjelder kommune og tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Når det gjelder fordeling av studenter mellom kommune, psykisk helsevern og rusbehandling synes kommunene noe underrepresentert i vårt utvalg. Vi mener likevel å ha fanget opp en rimelig variasjon av synspunkter på SEPREP-programmet.

Etter at SEPREP-programmet ble avsluttet i sommer har Episteme Forskning og Samfunnsvaluering på oppdrag av SEPREP foretatt en spørreskjemaundersøkelse blant studentene i det samme modellforsøket og også intervjuet et utvalg av veiledere. Det foreligger utkast til en rapport og vi har etter avtale med SEPREP gått gjennom sammendraget av denne. Der hvor det er relevant vil vi sammenligne resultater fra denne evalueringen med våre funn.

Det foreligger videre interne og eksterne evalueringer både av SEPREP-konseptet og av psykoseprogrammet, for eksempel notat fra NIBR, 2004. I denne evalueringen vektlegger vi det særegne ved dette programmet.

Undertegnede deltok høsten -04 (som representant for ØKS) på veiledersamling for de tre SEPREP-programmene og fikk der et bilde av hvordan veilederne oppfattet sin rolle i programmene. Innformasjon fra denne veiledersamlingen har vært en del av diskusjonsgrunnlaget for rapporten.

Gjennomgang og drøfting av resultatene

Programmet generelt

Alle studentene ga uttrykk for at de personlig og i forhold til egen praksis hadde hatt nytte av programmet. De følte seg tryggere i sin yrkesrolle. Studentene var i hovedsak fornøyd med forelesningene (ordet ”glitrende” ble brukt), men Tøyen-programmet hadde slitt med en del uforutsette avbud og måtte derfor improvisere i siste semester. Studentene fra dette programmet var også mer kritiske til innholdet i undervisningen dette semesteret. Fra alle programmene etterlyste studentene mer sammenheng mellom pensum og forelesningstema. Foreleserne kunne i større grad hatt henvisninger til pensum i sine opplegg særlig da en del av pensumet var på engelsk.

Generelt ga studenter fra DPS og sengeposter uttrykk for at de hadde fått bedre forståelse for og god innføring i rus og avhengighet. Det var blitt lettere å snakke om rus med pasientene og å kartlegge misbruksmønstre.

(Her snakkes det ikke om standardiserte screening- og kartleggingsverktøy, vår anm.)

Studentene fra psykisk helsevern opplever at de med bakgrunn i utdanningen og gjennom diskusjon med kolleger har fått til mer nyanserte holdninger til pasienter med rusmisbruk og psykisk lidelse i enhetene. avdelingen. Likevel ser en behov for enda mer undervisning om misbruksproblematikk.

Studenter fra rusfeltet sa at de fikk bekreftelse på mye av det de kunne om rus, samtidig som de fikk ny kunnskap om, og økt forståelse for psykisk lidelse blant ruspasientene. Rusundervisningen hadde generelt ført til bedre forståelse for rus som en form for psykisk lidelse, og ikke bare som resultat av karaktersvikt. Psykisk helse perspektivet hadde for flere medført en mindre konfronterende holdning til pasientene.

Studenter fra sengeposter understreket at de hadde fått tilført mer kompetanse på samhandling mellom systemer og studenter fra kommunal sektor sa at de opplevde mer forståelse fra 2.linjen.

Alle ga imidlertid uttrykk for at de ønsket mer kompetanse og undervisning om hvordan rus og psykisk lidelse henger sammen: ”Hvordan henger dette i hop” og ”hva gjør vi når vi møter personer som har begge deler?”, var gjennomgående kommentarer. Det ble etterlyst mer konkret undervisning på metoder for integrert behandling, både gjennom forelesninger og i veiledning. Likevel framhevet de fleste at de gjennom forelesninger og arbeid i grupper var blitt mer trygge på sin egen faglige yrkesutøvelse

Vi fikk varierte beskrivelser av veiledningen. Flere opplevde personlig og faglig vekst, andre uttrykte mer misnøye. Enkelte beskrev at det tok tid før veiledningsgruppene fant en god form. Andre ønsket mer veiledning på metode og spesielle problemstillinger og mindre vektlegging på kasus og prosess. Noen mente at veilederne kunne vært mer samkjørte og andre stilte spørsmål ved sammensetningen av gruppene.

Flere studenter fra Telemark-programmet opplevde det som uheldig og kritikkverdig at egen linjeleder var veileder.

Veiledningsgruppene hadde blitt delt i to kollokviégrupper som skulle arbeide med litteratur og oppgaveskriving. I praksis hadde mesteparten av tiden blitt brukt til oppgaveskriving.

Mange ga uttrykk for at det var krevende, men også svært lærerikt å skrive oppgave. Studenter uten 3-årig høyskole, eller med liten med erfaring i oppgaveskriving etterlyste mer omfattende skrive- og oppgavekurs i begynnelsen av studiet. For disse ble gruppeoppgavene en stor tilleggsutfordring.

Lederne framhevet samhandlingskompetanse og relasjonsbygging som noe av det viktigste ved Seprep-programmet. Enkelte mente at programmet **gav** klinisk kompetanse som høyskoleutdanning ikke gav, og at de av den grunn prioriterte SEPREP.

I ledergruppa hadde alle fått positive tilbakemeldinger fra ”sine” studenter. De hadde inntrykk av et høyt faglig nivå på forelesningene og de opplevde at studentene hadde fått mer kompetanse og blitt tryggere i sin yrkesutøvelse. ”Studenten henger rushatten fram og problematiserer mer”.

Ledere som hadde sittet i styringsgruppe sa at det hadde vært en del diskusjon rundt veiledningen. Det å ha to veiledere krevde en del samkjøring. Videre hadde det bydd på noen utfordringer å sette sammen veiledningsgruppene. Sammensetning skulle både representere et tverretatlig tjenestetilbud og geografisk nærhet.

Det var stor sprik mellom studenter uten veiledningserfaring og studenter som tidligere hadde fått mye veiledning. Fra rusfeltet ble det påpekt at det var helt nødvendig med to veiledere for å framheve rusfeltet.

Noen ledere mente også at undervisningen kanskje var for krevende for studenter uten 3-årig utdanning og for studenter med liten erfaring i oppgaveskriving. Det å ta inn studenter med bare realkompetanse var ikke uproblematisk.

I følge undersøkelsen fra Episteme svarte 72 % av studentene at de i svært stor eller stor grad hadde fått økt kompetanse innen eget fagområde. 70 % hadde fått stor eller svært stor kunnskap om andre faggruppers kompetanse. På spørsmål om videreutvikling av metoder som er aktuelle for egen praksis svarer 30 % i stor eller svært stor grad, mens 53 % svarer delvis.

Disse tallene synes å bekrefte våre funn i den forstand at studentene har fått økt generell og personlig kompetanse om rus og psykisk lidelse, men manglet fortsatt kompetanse om metodisk arbeid og særlig om hvordan en samtidig kan møte og behandle rus og psykisk lidelse.

Oppfølging under og etter programmet

De fleste studentene hadde blitt forespurt eller oppfordret av nærmeste leder til å søke utdanningsprogrammet. Praktisk tilrettelegging for å delta på forelesninger, i veiledning og i kollokviegruppe hadde vært lite problematisk. Studiet ble beskrevet som utfordrende og tidkrevende. De fleste måtte ta i bruk fritiden til å lese pensum.

Få hadde fått direkte nye oppgaver som følge av studiet, men de fleste ble fra nærmeste leder sett på som resurspersoner i forhold til rus og psykisk lidelse. Dette kunne både innebære undervisningsoppgaver og det å ha mer ansvar for pasienter med både rus- og psykiske problemer. I poster og enheter som hadde rutiner på internundervisning ble tilbakemelding fra SEPREP-programmet en selvfølgelig oppgave. En sengepost og en rusinstitusjon nevner kartlegging som ny oppgave.

Noen studenter ønsket å gi undervisning, men hadde ikke kommet i gang. Flertallet av studentene brukte imidlertid sin nyervervede kunnskap i forhold til drøfting av case uformelt og formelt.

Lederne så klart at det var behov for mer kompetanse om rus og psykisk lidelse i sine enheter, men det var stor variasjon i hvilken grad systematisk kompetanseheving var satt i system. Noen enheter hadde rus og psykisk lidelse som klart satsningsområde og hadde satt i gang egne opplæringsprosjekt, andre var mer avventende. Dette ble bl.a. satt i sammenheng med postens øvrige oppgaver og i hvilket omfang psykiatrien skulle jobbe med rusproblematikk.

Ledere fra 4 enheter hadde klare rutiner for undervisning og oppfølging i post og forventet at SEPREP-studentene bidro, f.eks når det gjaldt holdningsarbeid. Andre hadde ønsker og tanker om å komme i gang. Et par – tre ledere mente at det kunne være for krevende for enkelte studenter både å konsentrere seg om jobb og studier og at oppfølging i egen enhet fikk komme etter hvert. Det å kunne gi tilbakemelding fra programmet handlet også om personlig egnethet og noen ansatte slet med det å undervise andre.

Ingen tiltak hadde, på bakgrunn av SEPREP-utdanningen i vesentlig grad endret det metodiske arbeidet, men tiltakene hadde fått et bedre grunnlag for å ta tak i både rusproblemer og psykisk problemer. Alle etterlyste imidlertid mer konkret kunnskap om integrert behandlingsmetodikk. ”Vi savner en klar behandlingsmåte, noe en kan holde fast i”. ”Vi trenger oppbygging av kunnskap på dette feltet”.

SEPREP-programmet ble sett på som en god start på en lang kompetansehevende prosess hvor samhandling mellom ulike etater er et viktig element.

Både ledere fra kommune og DPS mente det ville bli vanskelig å få med deltagere fra kommunal sektor dersom statlig finansiering falt vekk. Det ble også stilt spørsmål i hvilken grad HF-ene ville prioritere utdanning tilsvarende SEPREP uten særskilte

midler. Ledere for sengeposter sa at SEPREP-programmet krevde en del ressurser i form av ekstravakter for å kompensere fravær.

I undersøkelsen fra Episteme svarer 60 % av studentene at de i stor eller svært stor grad ser flere valgmuligheter ved valg av behandlingsform. 70 % svarer at de i stor grad nå ser sin praksis som en del av en større behandlingkjede. 40 % svarer at de i stor grad kartlegger pasientens daglige liv og gjøremål og 42 % svarer at de i stor grad driver med motivasjonsarbeid i praksis.

Disse tallene og våre funn peker igjen i retning av større forståelse for rus og psykisk lidelse hos studentene, men mindre i retning av systematisk endring i det daglige arbeidet.

Samhandling mellom ulike etater og tjenestenivå, organisering av undervisningstilbudet

I undersøkelsen fra Episteme svarer 45,2 % av studentene at det i svært stor eller stor grad er lettere å ta kontakt med andre tjenestetilbud etter å ha gått utdanningen (38,7 svarer delvis). 43,5 % sier at utdanningen i stor grad har ført til utvikling av tjenestenettverk på tvers av faggrupper (40,5 % svarer delvis). 73,6% svarer at de i stor grad har fått bedre kunnskap om andre faggruppers arbeidsområder og tilnærminger.

Alle våre informanter, både studenter og ledere understreket en klar gevinst i form av bedre samarbeid med andre instanser og etater.

Deltagelse i veiledningsgruppe hadde for studentene ført til økt faglig forståelse og trygghet i det daglige arbeidet. De ga uttrykk for at samarbeidet med andre instanser hadde blitt bedre og mer konstruktivt gjennom de to studieårene.

”Nå har jeg personer jeg kjenner som jeg kan ringe til”, ”jeg har skjønt mer av kommunens problemer og begrensninger”, ”vi vet mer om de andre”, ”vi har fått et større perspektiv på feltet”, var alle utsagn som beskrev dette.

Samtidig har sammensetningen av veiledningsgruppene hatt betydningen for deres samhandlingspraksis. Studenter som til daglig var nære samarbeidsparter og som kom i samme veiledningsgruppe erfarte et betydelig bedre samhandlingsklima gjennom de to studieårene. Flere fortalte om tilfeller hvor de kontaktet andre SEPREP-studenter for å diskutere mulige løsninger og tilnærminger i konkrete saker.

Det siste kan være en forklaring på at tallene fra Episteme synes å sprike noe med våre funn. Vi har også noe underrepresentasjon av studenter fra kommunene og disse opplever kanskje større systemutfordringer mht samarbeid. Det kan være at tallene fra

Episteme også gjenspeiler systemutfordringer. De studentene vi intervjuet understreket samarbeidsgevinst i form av bedre personlig kontakt med ansatte i andre etater.

Som nevnt tidligere understreket alle ledere vi intervjuet at SEPREP-programmet fungerte som brobygger mellom ulike tjenestenivå. For å gi brukergruppa et godt tilbud var det helt nødvendig med økt samhandlingskompetanse og at fagfeltene måtte lære å trekke i samme retning.

I vår undersøkelse har vi i liten grad spurt om organiseringen av programmene, men SEPREP forutsatte at opplæringen ble organisatorisk knyttet til et DPS. Det at ledere på avdelingsledernivå satt i styringsgruppen syntes å ha vært en klar styrke for programmet. Flere studenter ønsket veiledningsgrupper og kollokviégrupper sammensatt med flere fra egen enhet i kombinasjon med nære samarbeidsparter. I

Epistemes undersøkelse svarer 63 og 72 % av studentene at lokal forankring og organisering har hatt stor betydning for deres læring i praksis.

Kommentarer til SEPREP-programmet

Det hovedinntrykket vi sitter igjen med er at SEPREPs utdanningsprogram innen rus og psykisk lidelse, har vært preget av solid faglig innhold. Både studenter og ledere er i all hovedsak tilfreds med programmet. Et av programmene har vært noe uheldig med gjennomføringen av fellesundervisningen, men det synes å bero på forhold SEPREP ikke har vært herre over.

Programmene er gjennomført i forhold til de målsettingene SEPREP har formulert. Det viktigste her synes å være økt samhandlingskompetanse, økt rusforståelse i psykisk helsevern og økt psykiatريفorståelse i rustiltak og i kommunene.

Undervisningen har vært relevant for studentens behandlingshverdag og veiledningen har betydd personlig vekst for den enkelte.

I disse tre programmene har det vært to veiledere i hver veiledningsgruppe. Dels har en begrunnet dette med erfaringer New Hampshire (jfr. årsrapporten), dels fordi en ville sidestille rus- og psykiatريفeltet. Det har vært stilt spørsmål rundt grad av samkjørthet blant veilederne og flere har ønsket mer vektlegging av metode. Studentene har imidlertid presisert at veiledningen skulle være prosessorientert med vekt på kasus. Dette har også vært SEPREPs føring. På veiledersamlingen for disse programmene høsten -04 ble det samme understreket.

Dersom veiledningen i all hovedsak vektlegger kasus og prosess kan en stille spørsmål ved hensiktsmessigheten av å ha to veiledere. Sidestillingen av fagfeltene kan ivaretas på andre måter. Dersom hensikten er å presentere ulike metoder og faglige tilnærminger i et sammensatt og komplisert fagfelt kan to veiledere med ulik klinisk erfaring bedre

forsvares. Vi vil anbefale at SEPREP foretaren grundig gjennomgang av form og innhold i veiledningen og hvordan gruppene settes sammen. Dette er særlig viktig når fagfeltet etterlyser mer kompetanse på integrert metodikk. Det å sette sammen veiledningsgrupper med studenter som i det daglige samarbeider styrker relasjonskompetansen i betydelig grad.

Rus- og psykiatriprogrammene slik de har vært gjennomført i Telemark, Agder og på Tøyen har bidratt til økt rusforståelse og kompetanse blant deltagerne fra psykisk helsevern og mer psykiatrikompetanse blant deltagerne fra rusfeltet og kommunene. Det er stor etterspørsel etter tilsvarende program og alle lederne ga uttrykk for at de vil søke inn flere ansatte dersom det etableres nye program.

Hvilken betydning programmene har hatt for ”leverandørposter og enheter” har vi varierende informasjon om. Noen ledere krever at studentene skal fungere som ressurspersoner, andre er mer avventende. Den videre betydningen av programmene og eventuelle synergieffekter antas å være avhengig av hvordan intern og eksternundervisning på den enkelte post/avdeling er lagt opp, og i hvilken grad rus og psykisk lidelse er et satsningsområde.

Uansett synes det som om dette ansvaret ligger hos den enkelte post-, avdelings eller DPS leder og ikke på høyere nivå i systemene.

Det har vært en klar styrke for de undervisningsprogrammene hvor DPS-ledelsen har sittet i styringsgruppen og dermed gitt programmene nødvendig prioritet. Ved en eventuell videreføring blir det viktig å tydelig formalisere et ”eierskap” til programmet på DPS-leder nivå, og hvis mulig på HF-nivå.

Et viktig funn i intervjumaterialet er at SEPREP programmet har bidratt til økt samhandlingskompetanse mellom kommune og spesialisttiltak.

Pasienter med sammensatte rus og psykiske problemer vil alltid kreve tett samarbeid mellom mange tjenesteytere og fleksibilitet hos den enkelte behandler. SEPREP-modellen bidrar til slik samhandling. Ved en eventuell videreføring blir det viktig å sikre kommunal deltagelse uansett finansieringsform.

Behovet for økt rusforståelse innen psykisk helsevern er stor og likeledes mer kunnskap om psykiatri innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Vi vil hevde at slik generell kompetansestyrking må være det enkelte helseforetak sitt ansvar, gjerne i samarbeid med aktuelle høyskoler.

Det bør også være en oppgave for helseforetakene å inkludere ”egne” kommuner i generell kompetanseoppbygging vedrørende rus og psykisk lidelse.

Behovet for et nasjonalt opplæringsprogram innen rus- og psykisk lidelse bør kunne vurderes. Ved å ha et felles nasjonalt program, unngår en at hver region må utarbeide sitt program og en kan sikre et mer helhetlig tjenestetilbud. Seprep-programmet som

her er vurdert kan være et godt utgangspunkt for et nasjonalt program. Finansiering og administrasjon bør kunne ligge på foretaksnivå.

Både studenter og ledere etterlyste mer undervisning og veiledning om metoder for integrert behandling (samtidig behandling av rus og psykisk lidelse). Her har fagfeltene i Norge kommet kort og det trengs mer spisskompetanse. SEPREP-programmene synes ikke å ha ivarettatt dette godt nok. Gjennom programmet har studentene tilegnet seg økt kompetanse både når det gjelder samhandling og forståelse av rus og psykisk lidelse, men mindre på metodiske tilnærminger.

Heller ikke høyskolesystemene har til nå utviklet særlig kompetanse på metoder for integrert behandling.

Det må være oppgave for fagfeltet å utarbeide undervisningsprogram i integrert behandlingsmetodikk. Leger og psykologer har vært fraværende i SEPREP-programmet og det er uheldig for fagfeltet at undervisning i rusmisbruk generelt og integrert metodikk spesielt er lite framtrøden både i grunnutdanning og i spesialistutdanningen for de to nevnte yrkesgruppene.

Seksjon for klinisk rusmiddelproblematikk (SKR) ved UiO har imidlertid utviklet et undervisningsopplegg tilpasset disse yrkesgruppene og har erfart relativt stor pågang. En mulighet er at SKR sammen med relevante fagmiljø, og SEPREP går sammen om å utvikle undervisningsopplegg i integrert metodikk.

Fagfeltet rus – psykisk lidelse er ikke større i Norge enn at ressursene bør kunne samles rundt et felles program. Spisskompetanse på metoder for integrert behandling bør kunne være et satsningsområde innenfor opptrappingsplanen.

Konklusjoner

- SEPREPs undervisningsprogram for rus og psykisk lidelse har for studentene medført økt samhandlingskompetanse, bedre forståelse for rus og psykisk lidelse og økt faglig trygghet i møte med pasientene. Både ledere og studenter ønsker imidlertid mer kunnskap om metoder for integrert behandling.
- Med utgangspunkt i problemstillingene beskrevet på side 5, punkt 2 mener vi å kunne oppsummere at utdanningsprogrammet I har gitt systemgevinst i form av bedre samhandling og forståelse mellom ulike tjenesteytere og tjenestenivå.
- Innenfor deltagende enheter fra tverrfaglig spesialisert rusbehandling har undervisningen ført til økt oppmerksomhet rundt psykiske problemer og deltagere fra psykisk helsevern har fått mer oppmerksomhet og mer kompetanse om rusproblematikk. Alle studentene forventes å være ressurspersoner i forhold til rus og psykisk lidelse.
- Ingen enheter har i vesentlig grad endret behandlingsopplegg.
- Vel ¼ av deltagende enheter har satt oppfølging (undervisning, nye oppgaver) av studentene i system. I vel 40 % av tiltakene gir studentene tilbakemelding eller påtar seg nye oppgaver mer uformelt eller på eget initiativ.
- Slik systematisk oppfølging av studenter vurderes som den aktuelle enhet eller postens ansvar og er lite tydeliggjort på høyere nivå.
- Både studenter og ledere rapporterer om endret praksis når det gjelder oppmerksomhet rundt kombinasjonen rus og psykisk lidelse
- Alle intervjuede ledere ønsker mer kompetanse om rus og psykisk lidelse og anbefalte en videreføring av programmet. I følge lederne ville statlig satsning være med å sikre kommunal deltagelse
- I diskusjonsdelen har vi drøftet ulike måter en kan tenke seg videreføring av SEPREP-programmet spesielt og undervisning vedrørende rus og psykisk lidelse generelt.

Sanderud, 13. oktober 2006

For Østnorsk kompetansesenter

Kåre Rørhus
Enhetsleder

Amund Aakerholt
Prosjektleder